

Отримано: 27 листопада 2019 року

Прорецензовано: 9 грудня 2019 року

Прийнято до друку: 11 грудня 2019 року

e-mail: Borkovskaya@meta.ua

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-8(76)-26-28

Борковська І. П. Загальна характеристика композиційних та лексичних особливостей мовленнєвого жанру «Тендерна документація». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 8(76), грудень. С. 26–28.

УДК: 81.22:81.42

Борковська Інна Пилипівна,
кандидат філологічних наук
Національний технічний університет України
«Київський Політехнічний інститут», Київ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОМПОЗИЦІЙНИХ ТА ЛЕКСИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОВЛЕННЄВОГО ЖАНРУ «ТЕНДЕРНА ДОКУМЕНТАЦІЯ»

Стаття присвячена вивченню мовленнєвого жанру «тендерна документація». Жанровий аналіз тендеру дає можливість надати композиційні особливості таких текстів і з'ясувати архітектуру як сукупність горизонтальних і вертикальних складників тексту. Проаналізовано лексичні особливості тендерної документації, а саме: надано загальну класифікацію лексичних одиниць; охарактеризовано спеціальну лексику тендерної документації; з'ясовано причини використання архаїчної лексики; визначено фактори відсутності синонімічної лексики. Особливу увагу звернено на термінологічну лексику та її типи у текстах тендерної документації. Обґрунтовано виокремлення комерційної, юридичної, технічної і страхової термінології та зазначено, що особливість термінологічної лексики визначається сферою діяльності.

Ключові слова: тендерний документ, жанр, спеціальна лексика, термінологія, архаїзми.

Inna Borkovska,
PhD in Linguistics
The National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv

GENERAL CHARACTERISTIC OF COMPOSITION AND LEXIC FEATURES OF THE SPEECH GENRE «TENDER DOCUMENTATION»

The article is devoted to the study of the speech genre «Tender documentation». The genre analysis of the tender makes it possible to provide compositional features of such texts. The tender composition consists of the introduction and the main part, which, in turn, contains three sections. In order to accelerate the understanding of information, the structure of the tender documentation text consists of reference numbers.

It has been researched architectonics of the tender document, which is interpreted as a set of horizontal and vertical components of the text and includes the central block, containing the introduction and its sections and the optional block to which the title page with information about the auction is referred.

It has been provided a general classification of lexical units, stating that the vocabulary of the tender documentation forms a group of common vocabulary and vocabulary limited by sphere of using. The second group covers special vocabulary (terms), which is the core of professional vocabulary and relatively common (non-specific) vocabulary, used in describing various aspects of professional activity.

Special vocabulary of tender documentation has been described; the reasons for using archaic vocabulary have been clarified; factors of lack of synonymous vocabulary have been determined. Particular attention has been paid to the terminological vocabulary and its types in the tender documents. The separation of commercial, legal, technical and insurance terminology has been substantiated and it has been stated that the specificity of terminological vocabulary is determined by the sphere of using.

Key words: tender document, genre, special vocabulary, terminology, archaisms.

Найважливішим документом при проведенні відкритих торгів є тендерна документація, оскільки складання такої документації впливає на успішність процесу закупівлі у цілому. Важливо, щоб учасники торгів знали, як складати тендерну документацію, яким чином прописати в ній вимоги, що вимагається від учасників торгів.

Тендер – це документ, а тому він відноситься до офіційно-ділового стилю. У сучасній лінгвістиці існують наукові праці, присвячені вивченню документів різних жанрів, як от: митних документів (В. М. Дейнека, А. А. Светлічна, Ю. В. Каллен), контрактів (І. В. Дробкіна, І. Д. Суханова), ділових листів (А. С. Матвєєва, Н. М. Разговорова), юридичних документів (Н. В. Маланина, С. В. Лукашевич). Однак жанрово-стилістичні особливості тендерної документації є недостатньо дослідженими у сучасній лінгвістиці.

Метою цієї статті є виявити та узагальнити основні жанрово-стильові характеристики тендерних документів, що забезпечують успішність проведення торгів. Об'єктом дослідження слугували тексти тендерної документації. Предмет дослідження становили структурно-композиційні та лексичні особливості тендерів.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких завдань:

- визначити композиційну та архітектуру будову текстів тендерної документації;
- охарактеризувати загальну класифікацію лексичних одиниць тендерної документації;
- з'ясувати та обґрунтувати типи термінологічної лексики у текстах тендерної документації.

Будь-який документ є правовим актом у формі тексту, який характеризується офіційністю, оскільки створюється уповноваженими на його видання особами. Тендерна документація містить інформацію з юридично значущим характером. Цей тип документації має особливу зовнішню структуру, де зазначається назва документу, хто є замовником, різні юридичні факти, необхідні печатки та підписи. С. Є. Барикін та І. І. Константинова трактують «тендер» як текст-документ про закупівлю комерційними юридичними особами в зручній для замовника формі [3, с. 14].

Тендерна документація складається з основних двох частин, які функціують на різних етапах ділових відносин. Перший – це тендерний договір (договір про проведення закупівлі), який створюється як угода сторін, що регулює їх відносини

в період від початку тендера до укладення ними основного договору за підсумками тендера. Іншими словами, це договір на майбутнє. Основний договір – це угода, яка укладається суб'єктами закупівельних відносин після проведення торгів на умовах, узгоджених на торгах. Іншими словами, основний договір – це результат певної угоди [2, с. 120].

Необхідність досягнення успішної комунікації зумовлює певні особливості написання документів, дотримання чітко визначених стандартів на всіх рівнях мовної системи.

Композиційна будова тендерного документа визначається жорсткою регламентованістю і містить обов'язкові реквізити. Композиція тендеру складається із двох основних частин вступу і основної частини. Основна частина, в свою чергу, містить розділи: розділ 1 „Тендер”, Розділ 2 „Контракт” і Розділ 3 „Роботи”. Структура тексту тендерної документації складається із реквізитів, що значно полегшує і прискорює розуміння інформації для учасників торгів. Поділ тексту на параграфи, пункти і підпункти також призводить до стандартизованої організації тексту.

Архітектоніку тендерного документа розглядаємо як сукупність горизонтальних і вертикальних складників тексту, до яких віднесено центральний блок, який містить вступ та його розділи і факультативний блок, до якого уналежнюємо титульну сторінку з інформацією про торги. Ці два блоки утворюють вербальну частину тексту, в той час як невербальна частина містить всі види відступів документа [4, с. 57].

Офіційно-діловий стиль мовлення уживається для здійснення основних правових функцій, які регулюють відносини між людьми або організаціями і саме офіційно-діловий стиль уможливило документально оформити державні та міждержавні відносини. У зв'язку з цим зазначений стиль має ряд специфічних рис: імперативність, точність і стандартизованість викладу інформації. Отже, оскільки тендерна документація є одним із жанрів офіційно-ділового стилю, то до загальних рис, притаманних тендерній документації, виокремлюємо послідовність викладу інформації, точність, відсутність двозначності. Крім того, у тендерах уживаються різноманітні стандарти та інша інформація, що сприяє підвищенню ефективності тендерного документа у процесі торгів, а також, у разі необхідності, правового регулювання.

Оскільки лексика будь-якої мови неоднорідна, то її можна розподілити залежно від характеру функціонування на загальноновживану і лексику, обмежену сферою вживання, а тому, лексика тендерної документації утворює саме ці групи. Під загальноновживаною лексикою розуміють слова, які використовуються в усіх функційно-стильових різновидах як професійної, так і загальнолітературної мови. Така лексика зрозуміла всім учасникам мовного спілкування і становить основу літературного або спеціального тексту [1, с. 60]. Наприклад: *capacity* – «ємність», *property* – «майно», *compensation* – «компенсація», *conditions* – «умови», *decision* – «рішення».

Друга група охоплює лексику професійної сфери діяльності людини, що пов'язана зі спеціалізованими предметами і явищами. До професійної лексики віднесемо спеціальну термінологічну лексику (терміни), яка є ядром професійної лексики і відносно-загальноновживану (неспеціальну) лексику, тобто це ті слова і словосполучення, які використовуються при описі різних аспектів професійної діяльності.

Узагальнюючи дослідження О. В. Артюшкіна, який досліджував класифікації лексичних одиниць, можна стверджувати, що спеціальна лексика тендерної документації:

- 1) має особливий (спеціальний) статус;
- 2) специфічна, тобто виключно для чогось призначена;
- 3) відноситься до окремої галузі людської діяльності, тобто притаманна тій чи іншій сфері життєдіяльності людини [1, с. 62].

Надамо приклади спеціальної лексики, що функціонує у тендерній документації: *subcontractor* – «субпідрядник», *addendum* – «доповнення», *Adjudicator* – «суддя», *deductibles* – «дефекти», *queries* – «запити» та відносно-загальноновживаної (неспеціальної) лексики: *tenderer* – «учасник торгів», *contract* – «договір», *submission participation disqualification* – «дискваліфікація участі у поданні заявки», *the deadline for submission* – «термін подання», *joint names* – «спільні назви», *insurance cover* – «страхове покриття».

Офіційно-діловий стиль тендерної документації передбачає активне вживання книжної лексики, а саме архаїчної лексики. В результаті аналізу встановлено використання таких лексичних одиниць для досягнення однієї мети: надати мові ділового документа офіційності та однозначності. Такі лексичні одиниці стандартизують будь-які документи і забезпечують чіткість та лаконічність поданої інформації: *aforsaid, hereby, thereunder, hereon*, тощо. Наприклад: *...and we undertake to pay you, upon your first written demand and without cavil or argument, any sum or sums within the limits of as aforesaid without your needing to prove or to show grounds or reasons for your demand for the sum specified therein*.

Нейтральний тон викладу, відсутність лексики з емоційно-експресивним забарвленням, діалектних та розмовних слів є нормою для ділових документів. Такі особливості можуть пояснити, чому у тендерах спостерігаються повторення слів і тільки поодинокі випадки функціонування синонімів. Наприклад: *The commencing surface should be identified in the description of each item for work involving excavation, boring, or driving, for which the commencing surface is not also the original surface. The excavated surface should be identified in the description of each item for work involving excavation for which the excavated surface is not also the final surface. The depths of work should be measured from the commencing surface to the excavated surface, as defined* [6, с. 90]. Використання одних і тих же слів вимагають основні характеристики тендерної документації, а саме: точність, недвозначність, чіткість.

Синоніми – це слова, тотожні за своїм значенням, які можуть розрізнятися стилістично, емоційно і за ступенем вживання [5, с. 12]. Головна функція незначної кількості синонімів у тендерних документах – уточнювальна, тобто, коли синонімічний рід представлений словами, подібними за своїм значенням, але з деякими відтінками: *To provide an element of competition among the main tenderers (or prime contractors) in respect of any facilities, amenities, attendance, etc., to be provided by the successful tenderer as prime contractor for use and convenience of the specialist or nominated subcontractor...* [6, с. 91].

У представленому прикладі спостерігаємо дві пари синонімів, що мають схожі лексичні значення: *main tenderers* – «prime contractors» (основні учасники тендерів); *facilities* – «amenities» (зручності) і відрізняються вони виключно ступенем уживання.

Точність і стандартизація тендерної документації досягається за допомогою правильного використання слів, які найадекватніше висловлюють необхідне значення і які не можна замінити іншими. До таких слів належать терміни, які відносяться до спеціальної лексики. Термінології притаманні однозначність, відсутність експресії, обмеженість сферою використання, номінативність, точність та інші ознаки, які відрізняють їх від інших лексичних одиниць.

Термінологічний склад ділових текстів тендерів можна класифікувати у такий спосіб: 1) комерційна термінологія, 2) юридична термінологія; 3) технічна термінологія і 4) страхова термінологія.

Комерційна термінологія – це найчисельніша група. Виокремлення комерційної термінології зумовлюється тим, що укладення тендерної документації передбачає уживання термінів, що пов'язані з різними сферами комерції. Такі терміни обслуговують тексти тендерів і часто є стандартами для відповідних ситуацій, наприклад: *dispute* – «спір», *damage* – «відшкодування», *shipping circulars* – «транспортні циркуляри», *disbursement account* – «рахунок виплат», *tender price* – «заявочна ціна тендеру».

Надамо приклад функціонування таких тендерів у тексті: *To avoid disclosure of tenderers' prices originating in the financial institution issuing the security, a fixed sum should be specified, as opposed to a percentage of the tender price* [6, с. 32].

Тендерна документація – це юридичний документ, в якому прописано вирішення спорів та інших деталей і все це відбувається за допомогою правил та законів, а тому юридична лексика посідає значне місце у термінологічній системі тендерної документації. Наприклад: *liquidated damages* – «заздалегідь оцінені збитки»; *assessment of damage* – «оцінка збитків»; *fraudulent practices* – «шахрайські практики»; *legal counsel* – «юрисконсульт».

The Employer may deduct liquidated damages from payments due to the Contractor. Payment of liquidated damages shall not affect the Contractor's liabilities [6, с. 69].

Мовна система тендерних документів відкрита і залежить від типу товару або послуги, які виходять на торги і саме вони залучають різноманітну технічну термінологію, а тому тендерна документація характеризується наявністю різногалузевої термінологічної лексики: *ambient temperature* – «температура навколишнього середовища»; *irradiance sensor* – «датчик опромінення»; *sensor box* – «коробка датчиків»; *data logger* – «реєстратор даних»; *switchboards* – «розподільні щити»; *remote monitoring software* – «програмне забезпечення віддаленого моніторингу», *concrete manholes* – «бетонні люки».

У торгівлі товари страхуються від ризиків пошкодження або втрати при транспортуванні і тому істотними умовами розділу «Страхування» у всіх документах є об'єкт страхування, страхові ризики, обсяг страхової відповідальності, цим можна пояснити функціонування термінів страхової тематики у певних розділах тендерної документації: *insurance compensation* «відшкодування страхове», *expiry date* – «кінцевий термін дії документу», *risk of loss* – «ризик втрати», *Defects Liability Period* – «термін гарантійних зобов'язань», *Contractor's risks* – «ризики сторони контракту».

Наприклад: *Contractor shall provide, in the joint names of the Employer and the Contractor, insurance cover from the Start Date to the end of the Defects Liability Period, in the amounts and deductibles stated in the Contract Data for the following events which are due to the Contractor's risks* [6, с. 58].

Таким чином, тексти тендерної документації насичені великою кількістю термінології, а саме: комерційною, юридичною, технічною і страховою, причому склад і особливості такої лексики визначається сферою діяльності, де задіяна тендерна документація. Чіткість, однозначність і точність таких текстів зумовлюють лише поодинокі випадки уживання синонімічної лексики, однак у текстах тендерної документації застосовуються слова, не прийнятні в інших стилях, а саме: архаїчні слова і вирази, які виконують термінологічну функцію.

Представлений огляд композиційних та лексичних особливостей текстів тендерної документації є початковою ланкою дослідження жанру «тендерний документ» і потребує подальшого виявлення лексичних, синтаксичних і стилістичних особливостей.

Література:

1. Артюшкин О. В. Определение и взаимосвязь базовых понятий, формирующих структуру и состав лексики сфер профессиональной деятельности. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов, 2017. 4-2 (70). С. 60–63.
2. Баранникова Е. С. Международные торги: проблемы терминологии. *Журнал российского права*. 2017. Том 1. С. 115–122.
3. Барыкин С. Е., Константинов И. И. Системное моделирование подрядных торгов (конкурсов) в строительстве. СПб.: Политехника-сервис, 2013. 119 с.
4. Борковська І. П. Семантико-стилістичний та прагматичний потенціал англомовних ділових текстів: дис.... канд. філол. наук: 10.02.04. Чернівці, 2019. 261 с.
5. Нечитайло О. І. Синоніми в лексикографії. Київ : Наукова думка, 1987. 132 с.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

6. Tender documentation [Electronic resource]. Access: http://kamgs3.kpi.ua/sites/default/files/1%20EBRR_tender%201%20%20procedure.pdf